

הלכות ברכות שיעור ח

סימן קעד - דין ברכת היין בסעודה

סעיף א

יין שבתוך הסעודה מברך עליו בורא פרי הגפן, ואין הפת פוטר.

אין הפת פוטר את היין – דבר זה מבואר בסוגית הגמ' (ברכות מא, ב) שאמרו: "שאלו את בן זומא, מפני מה אמרו דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם? אמר להם, הואיל ופת פוטרן. אי הכי יין נמי נפטריה פת, שאני יין דגורם ברכה לעצמו".

נמצא מבואר, שהגם שפת פוטר כל מה שבא מחמת הסעודה, מ"מ יין הגם שבא מחמת הסעודה, אינו נפטר בברכה ראשונה בברכת הפת, ואפילו כוון בפירוש בברכת הפת לפטור כל מה שישתה בתוך הסעודה, לא מהני ליין (משנ"ב סק"א).

ונחלקו הראשונים בטעמא דמילתא, רש"י שם מפרש מצד "שבכמה מקומות מברכין עליו אע"פ שאין צריך לשתיה, כגון בקידוש והבדלה". והתוספות שם פירשו מצד שקבעו לו ברכה מיוחדת של "בורא פרי הגפן". וכותב הפמ"ג (מ"ז אות א) שגם יין שפסול לקידוש (עי' רעב, א) ראוי הוא לברך פרי הגפן, ולא פלוג חז"ל¹.

אולם הדברים אמורים רק לגבי ברכה ראשונה, אבל לגבי ברכה אחרונה, ברכת המזון פוטר את היין ששותה בתוך הסעודה, וכמש"כ השו"ע לקמן סעיף ו.

סעיף ב

יין פוטר כל מיני משקין. הגה: אפילו מברכה ראשונה (הר"י פרק כיעד מברכין וב"י בשם הפוסקים).

יין פוטר כל מיני משקים – הטעם כתבו התוספות (ברכות מב, א) לפי שהוא ראש וראשון לכל המשקים וכולם נטפלים לו, וכמו שהפת פוטר כל מיני מאכל. והיין פוטר את כל המשקין הן לגבי ברכה ראשונה והן לגבי ברכה אחרונה (שו"ע רח, טז).

בירך ולא שתה – והנה לא ברכת היין פוטרת אלא **שתיית** היין, ולכן כותב המשנ"ב (סק"ג) שאם לא טעם מהיין (כגון שיצא מאחר או שהוציא אחרים והם שתו), אין היין פוטר את המשקין.

תנאי הדין – המשנ"ב (סק"ג) כותב, שהיין פוטר כל מיני משקין, רק אם קבע על היין², או שהיו לפניו על השולחן בשעה שברך על היין, ושיש מקילין אפילו לא היו לפניו אם היה דעתו עליהם. [והגם שבהלכות עיקר וטפל כותב המשנ"ב (ריב, ד) בפשיטות שמועל אם היה דעתו עליו, שאני הכא שאי"ז ממש דין של עיקר וטפל³, רק מצד חשיבות שהוא ראש וראשון לכל המשקים, ולכן יתכן שזה פוטר רק כשהיו שאר המשקין לפניו].

נמצא, שאם היה דעתו על שאר המשקין אך הם לא היו לפניו בעת הברכה (וכך שכיח שבד"כ דעת האדם גם לשתות⁴) – שזה ספק אם נפטרו שאר המשקין או לא.

כונה להדיא שלא יפטור שאר המשקין – בשש"כ (פנ"ד הע' קד) יצא לחדש עצה לצאת מכל הספיקות, שאם מכוין בעת ברכת היין שלא לפטור את שאר המשקין, אי"ז פוטר את שאר המשקין⁵. והנה יעוי' בחיי אדם (נה, ו) שכותב

¹ וראה בהערה בסמוך מש"כ לדון אם לדעת הגריש"א, פת תפטור מיץ ענבים וצ"ע.

² ולכתחילה טוב יותר לעולם שיהיו שאר המשקין לפניו בעת ברכתו על היין, לחוש לדעת הפוסקים דבזמן הזה אין קביעות ליין (שעה"צ אות ח).

³ והדבר נפק"מ באופן שלמעשה לא מברך ברכה אחרונה של "הגפן" אם יצטרך לברך "בורא נפשות" (עי' היטב בשעה"צ (רח, ע) ומש"כ עלה האג"מ או"ח ח"א סימן עד).

⁴ ומעין מש"כ המשנ"ב (ריב, ד) לענין עיקר וטפל, שאם דרכו בכך לאכול הטפל אחריו פוטר הטפל, כמו מי שהיה דעתו לכך.

⁵ ודימהו למבואר בסמוך בסעיף ד שמועלת כונה שלא לפטור את היין שבתוך הסעודה. אבל אין הנידון דומה לראיה, כי שם שאר היין נפטר רק מצד דעתו – ולכן אם מגביל את דעתו אי"ז פוטר, לא כן יין שאין ברכת היין פוטר, אלא מצד חשיבותו של היין הרי הוא כמו עיקר וטפל, לכן מסתבר שאם קבע על היין או ששאר המשקין לפניו בעת הברכה, שממילא זה נפטר מכת היין. אמנם לפי דעת הסוברים שמועיל גם אם היה דעתו על שאר המשקין, אז יתכן שיועיל אי

דלא פשיטא ליה שמועלת עצה זו, ולכאורה זה תלוי בגדר של "יין פוטר של מיני משקין" ודו"ק (וע"ע בוזאת הברכה פ"א הע" 4).

שיעור השתיה – השעה"צ (אות ט) כותב בשם דרך החיים, שאם טעם מהיין אפילו מקצת בעלמא, הרי זה פוטר את כל המשקין⁶. אך בביה"ל (ד"ה יין) מאריך, שהגם שצידד שהיין פוטר גם בלא קבע, מ"מ מסתבר שצריך שיעור חשוב. ומסיק: "ונכון לכתחילה שמי שירצה לפטור שאר המשקין, ישתה עכ"פ מלא לוגמיו, ואם לא שתה מלא לוגמיו, יבקש לאחד שלא טעם כלל מן הכוס שיפטרנו בברכה על המשקין⁷ או שיברך על מעט צוקע"ר לפטור המשקין".

מיץ ענבים – דעת הגריש"א זצ"ל, שגם מיץ ענבים שברכתו הגפן, מ"מ אינו פוטר שאר משקין. ונימוקו, כי הנה מה שמיץ ענבים ברכתו הגפן זה באמת חידוש, שהרי המעלה של יין שקובע ברכה לעצמו, מבואר בגמ' בברכות (לה, ב) בגלל שהוא סעיד ומשמח, וזה לא קיים במיץ ענבים. אלא שאמרו בגמ' (ב"ב צז, ב) "סוחט אדם אשכול ענבים ומברך עליו בורא פה"ג" – וזה בגלל שניתן לעשות ממנו יין, ולכן גם הוא נחשב מין של יין ונכלל בברכה המיוחדת של יין. אבל כשאנו באים לדון שהיין יפטור את כל המשקין, שזה כאמור מצד ששאר המשקין טפליון לו, זה דבר מציאותי מצד החשיבות שיש ליין, וחזינן שגם ביין עצם הברכה לא פוטרת ויש תנאי שישתה בפועל, ודן הביה"ל שמא צריך שיעור חשוב של שתיה בפועל, ממילא זה מוכיח, שלא עצם הברכה פוטרת, כי אם כשיש בשתיה חשיבות], וזה קיים רק ביין ולא במיץ ענבים, שהרי מיץ ענבים לא סעיד ולא משמח ואינו ראש לכל המשקין⁸, ולכן אין טעם שמיץ ענבים יפטור את שאר המשקין⁹.

והנה הגריש"א דן לחלק בין יין למיץ ענבים, בנוגע לעוד ב' דינים. [א] מש"כ השו"ע (רח, יז) שאדם שבטעות בירך על היין 'ברכת המזון' במקום לברך 'על הגפן' שיצא, שמסתבר שזה לא תקף במיץ ענבים, מאחר שטעם ההלכה היא מצד שייך זיין וסועד הלב כמו לחם, ולכן בדיעבד זה נכלל במה שאמר "הזון", וזה לא שייך במיץ ענבים. [ב] בשו"ע (רעג, ה) מובא שיטת הגאונים שלקידוש במקום סעודה מועיל גם לשתות את כוס היין עצמו. וגם בזה אמר הגריש"א שמסתבר, שהדברים אמורים רק ביין ולא במיץ ענבים.

נמצא מבואר – שיש כמה אופנים לדון שהיין לא פוטר את שאר המשקין (ויש ליתן את הדעת על זה), ואלו הן: [א] לא היו המשקין לפניו בעת הברכה. [ב] לא שתה מלא לוגמיו. [ג] מיץ ענבים. [ד] אם כיון כונה להדיא שלא יפטרו כל המשקין מכח היין.

משקה מי פירות - במג"א (רד, יז) מבואר דמי תאנים שברכתן העץ, אין היין פוטרן (וע"ע בפמ"ג א"א רב, כו ושבה"ל ח, קסו-ג).

כונה, ולכה"פ במקום שאין שאר המשקין לפניו ואנו דנים רק מצד כונתו, ודו"ק. ובעיקר ההלכה של סעיף ד, יעוי' ברע"א או"ח סי' כה שדימהו להגביל את ברכת התפילין שלא יפטור את של ראש ע"ש.

⁶ באמת המעיין בדרך החיים בפנים יראה, שלא מובן היכן ראה כן המשנ"ב, שהרי אינו מדבר שם על המסובין רק על המברך אם לא טעם בעצמו וטעם אחד מהמסובין (וכבר העיר כן בספר אבני ישפה). ועוד יל"ע, האם גם טיפת יין כל שהיא פוטרת את שאר המשקין, אבל העירו שבכוס של קידוש שיש מצוה לטעום ממנו טעימה בעלמא (עי' משנ"ב רעא, עא), ודאי יש משמעות גם לטיפה כל שהיא [ועי' בנשמ"א (נה, א) מש"כ בזה]. והנה הרע"א (בגליון) דן שמא כוס של קידוש ששותהו לשם מצוה לא תפטור את שאר משקין, אך מציין בעצמו שבמג"א (ס"ק יא) מבואר בפשיטות לא כך, וע"ע בערוה"ש (ס"ב) שכותב שאדרבה כוס של קידוש נחשב כקביעות טפי.

⁷ ויש להעיר ממש"כ לעיל (קסז, יג) שיש חיסרון להוציא אחד את חבריו בברכות הנהנין. וצ"ל שבלא"ה אין לו לברך, ולכן אין מה להפסיד בזה. וכיוצ"ב י"ל בדברי המשנ"ב (קעד, לח).

⁸ יש לציין בזה מש"כ האשל אברהם (בוטאטאש או"ח סי' תעא) וז"ל, "מה שאמרו חז"ל דיין פורתא מיסעד סעיד, י"ל דלא שייך כן רק ביין ממש שסתמיות לשונם קאי על כך, משא"כ יין צימוקים גם שהוא כיון לכל מילי, י"ל שאינו סועד כיון ממש, ובפרט מבושל, שאולי גם יין ממש מבושל אינו סועד".

⁹ והגם שהלבוש (קעד, ד) כותב "ואע"ג דברכת בורא פרי הגפן לא שייך מידי לשאר משקין, דהואיל ומתוך חשיבותו קובע לו ברכה בפני עצמה, כל שאר מיני משקין טפליון הם אצלו ויוצאין בברכתו" – ולכאורה לפי"ז הרי גם מיץ ענבים קבעו לו ברכה בפנ"ע. אך כאמור מה שמיץ ענבים ברכתו הגפן זהו חידוש, וזה לא מצד חשיבות עצמו כי אם מצד שניתן לעשות ממנו יין, ולכן כשנבוא לדון שבגלל זה יפטור שאר משקין, זה לא שייך במיץ ענבים. (ויל"ע בהלכה של סעיף א שאין הפת פוטרת יין, האם הפת פוטרת מיץ ענבים).

סעיף ד - אם קבע לשתות לפני המזון, א"צ לברך על יין שבתוך המזון, דייך שלפני המזון פוטרו; וכן יין של קידוש פוטר יין שבתוך המזון; וכן המבדיל על השלחן, פוטר היין שבתוך המזון. וי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר, אלא א"כ נטל ידיו קודם הבדלה, הילכך המבדיל קודם נטילה יכולין שלא להוציא יין (וע"ל סי' רצ"ט סעיף ז') שבתוך

יין של קידוש פוטר את היין שבתוך הסעודה – המשנ"ב (סק"ח) מבאר: "דלא תימא דוקא יין קודם המזון דחשיב דבא לפתוח המעיים ולשתות פוטר בתוך הסעודה אבל יין קידוש דבא עיקרו למצוה אימא לא, קמ"ל דפוטר". והטעם שפוטר מבאר המשנ"ב (רעב, לה) "דכיון שהוא במקום הסעודה, צרכי סעודה הוא ומחמתה הוא בא". ומוסיף בשעה"צ שם: "ונפקא מיניה מזה, דאפילו אם קידש קודם נטילת ידים כמנהגנו, אף דבהבדלה יש אומרים דאינו פוטר רק אם הבדיל אחר נטילה, הכא שאני".¹⁰

אך למעשה מוסיף המשנ"ב (כאן): "ונראה לי פשוט, דבמדינתנו שאין אנו רגילין לשתות יין בתוך הסעודה אפילו בשבת, אינו פוטר אא"כ היה דעתו לזה מתחילה". וי"א שבמקום שרגילין לשתות יין בתוך הסעודה, אפילו מסתמא אמרינן כאילו היה דעתו לזה (שעה"צ אות יג).

וע"ע לקמן (סעיף ו) אודות ברכה אחרונה על כוס של קידוש.

הבדלה בין הנטילת ידים לברכת המוציא – המשנ"ב (ס"ק יד) כותב: "וא"ת, היכי שרי להפסיק בהבדלה בין נט"י להמוציא? י"ל, דלא הוי היסח הדעת כיון שדעתו לאכול ואינו רשאי לאכול בלי הבדלה, אבל להפסיק בשתיית רשות בין נטילה להמוציא אסור". וראה מש"כ בזה לעיל (סי' קסה-קסו).

בדברי השו"ע "הלכך המבדיל קודם נטילה יכולין שלא להוציא יין שבתוך הסעודה" – ומבואר בזה חידוש, שניתן להגביל את הברכה שלא יפטור את הכל. וכבר נחלקו הפרי חדש והתבואות שור (יו"ד סי' יט) במי ששוחט כמה בהמות, אם יכול מעיקרא לקבוע שהברכה לא תחול על כל הבהמות, והתבוא"ש מוכיח ממאה ברכות בשבת, שכתבו הפוסקים שאפשר לאכול פירות אחר הסעודה כדי להתחייב בעוד ברכות, ולא אמרו לכיון מעיקרא שהברכה לא תחול על כל הפירות, כי בכה"ג זה לא ברכה שאינה צריכה אלא ברכה לבטלה. וכותב התבואות שור דהכא שאני, מאחר ששתי השתיות משונות זו מזו, שזה בא למצוה וזה בא לשתיה, וגם ברכת המוציא מפסקת ביניהם ואכ"מ (וע"ע במנח"ש ח"א סי' יח ובזוה"ב בירור הלכה סימן לא).

סעיף ה - כל מה ששותה בתוך הסעודה די לו בברכה אחת, אלא א"כ כשבירך לא היה דעתו לשתות אלא אותו הכוס ונמלך לשתות אחר. הגה: וכן מי שבא לסעודה ומושיטין לו הרבה כוסות, מברך על כל אחד ואחד דהוי נמלך (כל בו) וע"ל סי' קע"ט; וכן מי שבירך על כוס ברכת נישואין ואינו יודע להיכן יגיע הכוס, כל אחד צריך לברך, דמקרי נמלך (אגודה פרק ערבי פסחים וע"ל סימן ק"צ).

נמלך – המשנ"ב (ס"ק יח) כותב בשם הט"ז: "דהוא הדין לענין אכילה, כגון שקנה לעצמו לחם אחד לאכלו כולו, ועל דעת זה בירך, ואחר כך נתאוה לאכול עוד ושולח לקנות עוד, צריך לברך שנית המוציא [והטעם דמעשיו מוכיחין, דלא היה בדעתו לאכול כי אם הלחם שקנה, דא"כ היה קונה יותר, אלא שאח"כ נתאוה לאכול עוד]. אבל אם יש לו בבית לחם וחותרך לו חתיכה לאכול אותה, ואחר כך רוצה לחתוך עוד, אין זה נמלך, דדרך אדם כן הוא, דלפעמים בשעת ברכה חושב שיהיה די לו בחתיכה אחת, ואחר כך כשרואה שאינו שבע בזה לוקח עוד".

הנה לקמן (קעט, א) לגבי היסח הדעת של "הב לן ונברך" מבואר שיש חילוק בין שתיה לאכילה. אך כבר העמיד המאמר מרדכי כאן בטוב טעם ודעת, שאין שייכות בין הנידונים, כי שם מדובר על היסח הדעת באמצע הסעודה, ובזה קיל טפי ויתכן שלא נאמר לגבי אכילה, אבל כאן איירינן שמעיקרא לא כיון למאכל הנוסף – ובזה אין לחלק בין אכילה לשתיה.

¹⁰ צ"ב מה הנידון שלא יפטור, ומה גרע במה שזה כוס של מצוה, אם סו"ס דעתו לפטור את מה ששותה בתוך הסעודה. וצ"ל שזה נחשב כב' סוגי שתיית יין [ודומה למש"כ המשנ"ב (סק"ז) שאם בירך על היין שבתוך המזון אי"ז פוטר יין שלאחר הסעודה, כי יין שבתוך המזון אינו בא רק לשרות המאכל שבמעיו ואינו חשוב לפטור היין שלאחר המזון שבא לשתיה ולתענוג. אלא שצ"ע מדברי הרשב"א בחביב ואינו חביב, שאם חשב בדעתו להדיא הרי זה פוטר]. וע"ע בפנים מש"כ בשם התבואות שור, דהכא בנידו"ד שזה שתי סוגי שתיית, לכן מועלת כונה להגביל את הברכה.

וסמך לזה כתב המאמר מרדכי ממה שמבואר לקמן (קעז, ה) שאם הביאו לו באמצע הסעודה עוד מאכלים ממקום אחר, שצריך לברך עליהן מדין נמלך – הרי שבמקום שהנידון שמעיקרא לא היתה כונת ברכה על זה, שהדברים אמורים גם באוכל. אלא ששם כותב הרמ"א מצד ש"סתם דעת האדם על כל מה שמביאין לו בסעודה", ולכן מוסיף הט"ז שכאן גרע מאחר שמעשיו מוכיחים שלא חשב על זה.

אך נראה ש"נמלך" זה רק בכה"ג שיש טענה שמעיקרא "היה קונה יותר", כגון בציור הט"ז שאם ירצה יותר לא יהיה לו עוד ויצטרך לשלוח שליח לקנות, אבל אם נמצא בחנות ויושב ואוכל, אין ראייה ממה שלא קנה מעיקרא עוד, כי כך דרך של האדם לקנות מנה אחת ואם לא ישבע ממנה יקנה שוב.

ובכל אופן יש עצה למי שמסופק אם הוא בגדר של "נמלך", והוא שאם הביאו לו מהמאכל החדש כל זמן שנשאר מהמאכל הראשון, שאינו צריך לברך שוב (עי' משנ"ב רו, כב וכה"ח כאן ס"ק כד).

סעיף ו – אין לברך אחר היין שבסעודה, דברכת המזון פוטרתו; וכן פוטרת יין שלפני המזון, ואפילו (לא) היה לו יין בתוך המזון, (וע"ל סוף סימן רע"ב), ולענין יין של הברכה שלפני המזון (עי' סימן רצ"ט סעיף ח').

פת פוטר יין לגבי ברכה אחרונה – הגם שבסעיף א נתבאר לגבי ברכה ראשונה שאין הפת פוטר את היין, מ"מ לגבי ברכה אחרונה, ברכת המזון פוטר גם את היין (משנ"ב ס"ק כג), ועלינו לבאר את טעם החילוק. והנה לגבי ברכה ראשונה מבואר בגמ' בברכות (מב, א) שיין לא נפטר בברכת הפת כי "הוא גורם ברכה לעצמו", והביא השעה"צ (אות ג) מש"כ התוס', שזה בגלל שיש לו ברכה מיוחדת של הגפן. ומעתה יש לעיין, האם נוסח הברכה של "על הגפן" בעל המחיה נחשב לברכה מיוחדת¹¹. וכותב בשו"ע הרב (קעד, א) בשם הרמב"ן (מלחמות פסחים מד, א): "הואיל והיין הוא חשוב שגורם ברכה לעצמו בכמה מקומות כגון בקידוש והבדלה וברכת אירוסין שמברכין על היין בורא פרי הגפן כו' לפיכך אינו נחשב טפל לפת להפטר בברכתו מברכה ראשונה כו', אע"פ שטפל אליה להפטר בברכת המזון מברכה אחרונה, לפי שאינו גורם לעצמו ברכה אחרונה אלא ברכה ראשונה לבדה שבשבילה היא עיקר הבאת הכוס בכל דבר הטעון כוס". וע"ע בפמ"ג (א"א אות ט).

הקדמה בענין "חיוב ברכה אחרונה" למאכלים ושתיה שאכל או שתה קודם הסעודה – מאכלים שאין להם שייכות לסעודה, חייב האוכלן לברך עליהן ברכה אחרונה, ואפילו לא בירך קודם ברכת המזון וכבר בירך ברכת המזון אע"פ"כ יברך ברכה אחרונה אחר כך¹² (משנ"ב ס"ק כה וביה"ל ד"ה ואפילו)¹³, אא"כ זה סוגי מאכלים שבדיעבד ברכת המזון פוטר אותן¹⁴, ואז אם כיון בברכת המזון לפטרן, נפטרן בדיעבד (משנ"ב קעו, ב).

ויש כמה אפשרויות, לגרום שיחשב שיש לאכילה או לשתיה קודם הסעודה שייכות לסעודה, ואז ממילא ברכת המזון פוטר אותן כמו שזה פוטר את כל המאכלים שבתוך הסעודה¹⁵.

א] **גורר** – אם אוכל מאכלים שמעוררים את התאבון, הרי זה נחשב בכלל הסעודה, ואינו צריך לברך ברכה אחרונה (משנ"ב קעד, כד; קעו, ב). והמשנ"ב מגביל את זה, רק אם אוכל "סמוך לסעודה". אולם יעוי' בביה"ל (כאן ד"ה וכן; שעה"צ קעו, ט) שכותב, שמאחר שיש חולקים על הכלל הזה של "גורר", לכן ראוי שלא לאכול כמות

¹¹ ע"י היטב בתוס' בברכות (מד, א ד"ה על) ומש"כ בשו"ע הרב בקונטרס אחרון.

¹² וצ"ע בדברי המשנ"ב (קעו, ב) שכותב "ואם לא יאכל פירות בתוך הסעודה, צריך לברך ברכה אחרונה עליהם, דכיון שאכלן קודם הסעודה אין שייכין לסעודה כלל, ואפילו אם לא בירך ברכה אחרונה קודם נט"י צריך לברך בתוך הסעודה". ולמעשה מפורש בשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין (פ"א ס"ז) "אם אכל פירות מז' המינים לפני הסעודה להתענג בלבד ולא כדי לפתוח בני מעיים להמשיך הלב לאכילה ושכח ולא בירך לאתריהם ולא נזכר עד אחר ברכת המזון צריך לחזור ולברך על העץ כו'". וכ"ה בדברי המשנ"ב (תעג, יא; תעד, ג) לגבי ד' כוסות, שלא מברכים ברכה אחרונה על הכוסות הראשונות כי יוצאים במה שמברכים ברכה אחרונה על הכוס הרביעית.

¹³ אלא שיעוי' בתהילה לדוד (אות י) שמעיר, שיש לעיין איך נקבע כאן את השיעור עיכול, דליכא לשער כל זמן שהוא מצא או רעב מהשתיה הראשונה, מאחר שהוא אכל ושתה באמצע וצ"ע. וע"ע במשנ"ב (תעד, ג) ובמנחת שלמה (א, יח-י).

¹⁴ כגון יין, תמרים, ופת הבאה בכיסנין.

¹⁵ המשנ"ב (קעו, ב) כותב לגבי "אכילה אחת" שראוי לכיון להדיא בברכת המזון לפטור אותו. אולם יעוי' באג"מ (או"ח ג, לג) מש"כ להשיג על זה, שאם הכל נידון כאכילה אחת, ממילא זה בכלל הסעודה, וגם בלא כונה נותן הדין שיפטר בברכהמ"ז, ואינו דומה למי שאכל דייסא בסוף הסעודה ששם בעצם ברכתו על המחיה ע"ש.

המחייבת בברכה אחרונה, ובכוס של קידוש יכוין לפטור בברכת המזון את הכוס של הקידוש¹⁶. וע"ע בשעה"צ (אות מה) שדן לומר, שהסברא של "גורר" מצינו אותו רק לגבי שלא צריך לברך ברכה אחרונה, אבל לא לגבי פירות שנאכלין בתוך הסעודה שלא יצטרך לברך עליו ברכה ראשונה ע"ש.

[ב] **פטור ברכה** – אם אוכל מין מאכל, שגם בתוך הסעודה הדין לברך עליהן ברכה ראשונה (דברים שבאים לקינוח), ומכוין עתה לפני הסעודה לפטור את המאכלים הללו מברכה ראשונה, ממילא הכל נחשב לצורך הסעודה, וברכת המזון פוטר הכל (משנ"ב קעו, ב). ולכן בליל הסדר לא מברכים ברכה אחרונה על הכרפס' [גם אם אכלו ממנו כזית], מאחר שהוא בא לפטור את המרור שאוכלים בתוך הסעודה (משנ"ב תעג, נו)¹⁷.

[ג] **שתיה אחת** – י"א שאם אוכל ממאכלים הללו בתוך הסעודה, גם אם זה דברים שלא צריך ברכה עליהן תוך הסעודה, אעפ"כ הכל נחשב כאכילה אחת, ולא צריך לברך ברכה אחרונה. אך השעה"צ (קעו, ה) מפקפק מאוד על שיטה זו.¹⁸

[ד] **קידוש במקום סעודה** – על כוס יין של קידוש לא צריך לברך ברכה אחרונה, וזה נפטר בברכת המזון. והטעם מבאר המשנ"ב (רעב, לו) "דכוס של קידוש הוא גם כן בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה". אך יעוי' בביה"ל (כאן ד"ה וכן) שמאחר שיש חולקים על זה, לכן ראוי לכוין לפטור בברכת המזון גם את הכוס של הקידוש¹⁹.

ומצד "ברכה שאינה צריכה" – כותב המשנ"ב (קעו, ב): "ודע, דהא דמותר לאכול קודם המוציא דברים שאין צריכים ברכה תוך הסעודה, דוקא שאין בדעתו לאכול תיכף, אבל אם השלחן ערוך והלחם לפניו, אסור לגרום ברכה שאינה צריכה, אלא יברך המוציא על הלחם ויפטר שארי דברים. וי"א דאם אוהב יותר לאוכלן קודם הסעודה מלאכלן בתוך הסעודה, אין בזה משום גרם ברכה שאינה צריכה. ואם הם דברים המושכין הלב לתאות המאכל, בודאי יש לסמוך להקל לאכלן קודם הסעודה".

סיכום דינים העולם בציורים מעשיים:

ירקות וכדומה שאוכל קודם הסעודה – צריך לברך עליהן ברכה אחרונה קודם הסעודה, גם אם אוכל מהמאכלים הללו בתוך הסעודה (משנ"ב קעו, ב ושעה"צ שם).

שתית מים קודם הסעודה – הביה"ל (ד"ה ואפילו) כותב: "ודע דכל זה שכתבנו למעלה, דצריך לברך ברכה אחרונה על המשקין ששתה לפני המזון, הוא דוקא כשאינו שותה משקין בתוך המזון, אבל אם שותה גם בתוך המזון נשאר המג"א בצ"ע אם צריך לברך ברכה אחרונה". וזה בגלל הסברא לדון את הכל כשתיה אחת. והגם שהשעה"צ (קעו, ה) פקפק מאוד על שיטה זו, צ"ל שלגבי מים שיי"א שצריך לברך עליהן גם בתוך הסעודה, לכן קאי בזה בספק.

מים ששותה קודם הסעודה לצימאון – הרבה פעמים האדם מאוד צמא, ולא תאב לאכול מחמת הצמאון, ושותה מים לפני נטילה כדי שיתאב לאכול אחר כך, בכה"ג לא צריך לברך ברכה אחרונה, כי זה ודאי שייך לסעודה (ביה"ל ד"ה ואפילו).

¹⁶ כן מבואר בשו"ע (רח, יז) שאדם שבטעות בירך על היין 'ברכת המזון' במקום לברך 'על הגפן' שיצא. אך כבר הבאנו לעיל (סעיף ב) שדעת הגריש"א זצ"ל, שמסתבר שזה לא תקף במיץ ענבים, מאחר שטעם ההלכה היא מצד שייך זיין וסועד הלב כמו לחם, ולכן בדיעבד זה נכלל במה שאמר "הזין", וזה לא שייך במיץ ענבים.

¹⁷ ובביה"ל שם הביא שדעת הגר"א, שצריך לברך ברכה אחרונה על הכרפס, כי המרור נחשב מדברים הבאים מחמת הסעודה ואין צריך לפוטרו מכח הכרפס (עי' תוס' ברכות מב, א).

¹⁸ וצ"ב בהבנת הענין של "פטור ברכה" ו"שתיה אחת", דבשלמא "גורר" יתכן להבין שזה חלק מהסעודה, אבל פטור ברכה ושתיה אחת סו"ס אכלו קודם הסעודה, ואיך ברכת המזון יפטרנו. ואשר מוכח מזה, שמה שברכת המזון פוטר גם דברים שהיה צריך לברך עליהן ברכה ראשונה, אי"ז משום שיותר קל להטפיל לברכה אחרונה מאשר לברכה ראשונה, אלא שברכת המזון "ואכלת ושבעת" (עי' בעה"מ ברכות כט, א) קאי על כל מה שאכל ושבע ממנו, ולכן אם אכל סעודה שלימה שבאמצע היה בו פת, הכל נכלל בכלל הסעודה ונפטר בברכת המזון.

¹⁹ כן מבואר בשו"ע (רח, יז) שאדם שבטעות בירך על היין 'ברכת המזון' במקום לברך 'על הגפן' שיצא. אך כבר הבאנו לעיל (סעיף ב) שדעת הגריש"א זצ"ל, שמסתבר שזה לא תקף במיץ ענבים, מאחר שטעם ההלכה היא מצד שייך זיין וסועד הלב כמו לחם ולכן בדיעבד זה נכלל במה שאמר "הזין", וזה לא שייך במיץ ענבים.

מיני קינוח קודם הסעודה – יש לו לברך על זה ברכה אחרונה, אא"כ אוכל מהמין הזה גם בתוך הסעודה, ומכיון לפטור בברכה ראשונה את המינים הללו (משנ"ב קעו, ב).

על כוס של קידוש – לא צריך לברך ברכה אחרונה, וזה נחשב בכלל הסעודה מאחר שאין "קידוש אלא במקום סעודה" (ויש לדון גם מצד שהוא גורר²⁰). וראה בשבט הלוי (ט, מ) שכותב שהדברים אמורים גם אם כבר יצא ידי חובת קידוש ומקדש בשביל מישהו אחר.

על כוס של הבדלה – השו"ע (קעד, ד) מביא שי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר גם אם מכיון לפטור בזה את היין שישתה בתוך הסעודה [אא"כ נטל ידיו קודם הבדלה], ולכן יכוין שלא להוציא את היין שבתוך הסעודה, ויברך ברכה אחרונה על הכוס הזה לפני הסעודה. ובדיעבד אם כיון לפטור את היין שבתוך הסעודה, ספק ברכות דרבנן להקל.

פת הבאה בכיסנין קודם הסעודה – לא יברך ברכה אחרונה ויסמוך על הברכת המזון ויכוין בברכת המזון לפטור גם את זה, והטעם מאחר שנתבאר לעיל (קסח, ז) שיש מחלוקת מהו פת הבאה בכיסנין, ורק מספק מקילים לברך על זה על המחיה, ולכן כאן שבלא"ה מברך ברכת המזון יכוין לפטור את זה בברכת המזון²¹. ואם אוכל מאכל שמתקיים בו כל הג' תנאים של פת הבאה בכיסנין (ממולא, נילוש, ופריך) או שאוכל מאפה שאין בו תואר לחם (כגון אטריות, פתיתים, וכדו') – אז יברך ברכה אחרונה, אא"כ אוכל מהמין הזה גם בתוך הסעודה, שאז יכוין בברכה ראשונה לפטור גם את זה וממילא יחשב הכל כחלק מהסעודה והברכת המזון יפטור הכל (ביה"ל קעו, א ד"ה ברך).

ברכה אחרונה על ה'כרפס' בליל הסדר – ראה מש"כ לעיל בגדרי "פטור ברכה".

ברכה אחרונה על ב' כוסות הראשונות בליל הסדר – ראה מש"כ לעיל בהקדמה לענין "ברכה אחרונה" בהערה שם.

סעיף ז – אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה, אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכול בלא שתיה; ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו; אבל מים או שאר משקים לא חשיבי, ואינם טעונים ברכה; ואפי' אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיקו לו המים, נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא, ופת פוטרם. וי"א לברך על המים שבסעודה, ויש מחמירין עוד לברך עליהם בכל פעם, דסתמא נמלך הוא בכל פעם; והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו. הגה: והמנהג כסברא הראשונה.

ברכה על שאר משקין בתוך הסעודה – התוס' בברכות (מא, ב ד"ה אל) כותבים: "ומיהו אומר ר"ת, דבשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרן, דאפי' יין הוה פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו, ודלא כמחזור ויטרי שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפילו בתוך הסעודה דהוי כנמלך, והא דלא פריך הכא מהן משום דין זיין אבל מים לא זייני כו' ופשיטא דלא פטר להו פת דאינה בכלל ברכת הפת. מיהו ר"י ור"ת היו אומרים, שלא לברך כלל אשאר משקין הבאין בתוך הסעודה, וטעמא דפת פוטרת כל הדברים הבאים בשבילה, והשתא יין פוטר כל מיני משקין לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין, ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה, והלכך משקין הבאין מחמת הסעודה שבאין בשביל הפת לשרות המאכל וגם אי אפשר לאכילה בלא שתיה, והלכך פת פוטרן חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא".

נמצא מבואר לנו מחלוקת ראשונים, האם פת פוטר כל מיני משקין שבתוך הסעודה. ועלינו לבאר, מדוע כל המאכלים פשוט שנפטרים ע"י הפת, ואילו משקין לא. ויש לבאר את הענין בג' אופנים:

²⁰ ע"י היטב במשנ"ב (קעד, ח), וראה באג"מ (או"ח ג, לג) שדן שצריך כונה ששותה כדי לגרוור, ולכן בקידוש והבדלה לא דיינינן מצד זה. וע"ע בביה"ל (קעז, ב סוד"ה טעונים).

²¹ באמת יש לעיין, מאחר שיש צד שהפרפת שאכל קודם הסעודה הוא לחם גמור, א"כ איך מברך "המוציא" אחר כך על הלחם. והנה לעיל (סי' קסח) ביארנו לגבי מי שאוכל ירקות אחרי קרקר או שתיה אחרי עוגה, שאין בזה דין פת פוטר כל מיני מאכל, כי מאחר שאוכל את זה לקינוח אין את הדין הזה, אבל כאן שהכל לחם א"כ אם בירך מזונות על הלחם הראשון (פרפרת) הרי הוא פוטר בזה גם את הלחם השני (הלחם הרגיל), וצ"ע (הערת ידידי הרה"ג אפרים קרלינסקי שליט"א). אך כנראה צ"ל, שאין בכונת המברך לפטור בברכת מזונות את הפת הרגיל ודו"ק.

א] יתכן שרש"י (מחזור ויטרי) לשיטתו, שסובר בסוגית הגמ' (שם) שפת פוטר רק מה שבא ללפת [ויין שאני כמש"כ המשנ"ב (ס"ק לג) שהוא סעיד וגורר]. האומנם, הרי קחזינן, שכאן השו"ע חשש לשיטה זו, ואילו לקמן (בסימן קעז) כמדומה שמתבאר מדברי השו"ע והמשנ"ב שם, שלא חיישינן כלל לשיטה זו²².

ב] הריטב"א מפרש את כונת הגמ' שיין לא נפטר בברכת הפת כי הוא "קובע ברכה לעצמו", דהיינו שזה אכילה וזה שתיה. וז"ל: "ויין קובע הוא ברכה לעצמו, פירוש לפי שהוא דבר חלוק לעצמו, שזה מאכל וזה משקה". ולפי"ז יתכן לחלק שפת פוטר רק מיני מאכל ולא מיני שתיה. ובביאור דעת החולקים כותב המשנ"ב (ס"ק לט) "לפי שאין אכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים מחמת הסעודה".

ג] דעת הט"ז (סק"ח) שרק מים לא נפטרים כי הם לא זייני. ולפי דבריו שיטה זו אמורה, רק במים ולא בשאר משקים. והמשנ"ב (ס"ק לג) סתם לא כך.

ולמעשה – השו"ע חושש לשיטה זו, ולכן הוא כותב: "והרוצה להסתלק מן הספק, ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו"²³. ומוסיף המשנ"ב (ס"ק לח) "או שיבקש לאחר שאינו אוכל שיברך על המשקה ויתכוון לפוטר"²⁴. אך הרמ"א כותב "והמנהג כסברא הראשונה", וכותב הביה"ל (ד"ה והמנהג) עצה נוספת שיפטור את כל המשקין ע"י שיברך על היין תוך הסעודה.

היה צמא קודם – השו"ע כותב "ואפילו אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיקו לו המים (אליבא ריקנא), נמצא כי שתיית המים בסיבת הפת היא, ופת פוטרתם". ומוסיף השו"ע הרב (ס"ב): "ואפילו משקין ששותין אותם אפילו שלא לצמאון, כגון שכר ומי דבש, אין דרכם לשתותם קודם אכילה אלא אחריה, נמצא שבאים מחמת אכילה, לפיכך כשבאים בתוך הסעודה אפילו על ידי סיבה רחוקה, הרי הם טפלים לסעודה, וברכת הפת שהוא עיקר הסעודה פוטרתם".

ולמעשה מי שהיה צמא בשבת ולא היה יכול לשתות מחמת איסור שתיה קודם קידוש, לכאורה ע"פ הנ"ל נותן הדין שיצטרך לברך על שתיה זו – שאין לה שייכות לאכילה. וכן בחתונות שלפעמים מחמת הריקודים (באמצע הסעודה) מצאים לשתיה, ונותן הדין ע"פ הנ"ל לברך על זה מאחר שאין לזה שייכות לסעודה²⁵. וכמדומה שמנהג העולם לא כך וצ"ע (עי' וזה"ב פ"ח ובירור הלכה סי' כו).

גלידות וקרטיבים – מאחר שהטעם של השיטה ממים נפטרים זה כדברי המשנ"ב (ס"ק לט) "לפי שאין אכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים מחמת הסעודה", ממילא מי שאוכל גלידה או שוקולד, נותן הדין שלא יהיה דינו כמשקה לגבי זה, וצריך לברך עליהם לפנייהם (שבה"ל א, רה)²⁶. וע"ע היטב בביה"ל (רב, יא ד"ה בתוך) לגבי מי פירות שברכתן שהכל.

²² אולם יעוי' בשו"ע הרב (קו"א קעז, ב) שכותב לחלק בספיקו של המג"א (סי' קעז) במי שאוכל פת עראי כדי לפטרו את כל המאכלים, שזה רק במילי דמיזן ולא בשאר מילי ע"ש.

²³ המשנ"ב כותב שישתה פחות מכשיעור, כי אם ישתה כשיעור, יכנס לחשש שצריך לברך ברכה אחרונה, וכמש"כ השעה"צ (אות לח) בשם המג"א שדבר זה עצמו תלוי בב' השיטות, כי לפי השיטה שלא צריך לברך על המשקין שבתוך הסעודה, א"כ הברכה ראשונה שמברך על המשקין ששותה לפני הסעודה אינו בא לפטור המשקין שבתוך הסעודה מאחר שבלא"ה הוא פטור מלברך עליהן, וממילא אין שייכים כלל להסעודה וצריך ברכה אחרונה עליהן.

²⁴ ויש להעיר ממש"כ לעיל (קסז, יג) שיש חיסרון להוציא אחד את חבריו בברכות הנהנין. וצ"ל שבלא"ה כאן הרי לא יברך, ולכן אין מה להפסיד בזה (וכיוצ"ב י"ל בדברי הביה"ל לעיל סעיף ב). ויתכן שרק בדברי השו"ע שחשש להך דינא, הביא כן המשנ"ב, אבל בדברי הרמ"א שזה חומרא בעלמא, העצה היא לפטור ע"י יין, ולא בעצה זו שבלא"ה אינה עצה לכתחילה.

²⁵ יש לציין דוגמא לזה ממש"כ הבית יוסף (כאן) בשם האהל מועד (דרך א נתיב ו) וז"ל, "ואיזה יין נקרא שלאחר המזון? כל שסח הרבה לאחר הסעודה קודם ברכת המזון ומרוב השיחה צמא לשתות, אבל אם צמא מחמת האכילה, אפילו לזמן מרובה אחר שהפסיק אכילתו אם לא בירך עדיין ברכת המזון, כל יין שישתה אותו יין שבירך עליו בתוך המזון פטר אותו, דלשרות המאכל הוא".

²⁶ ראה באור לציון (ח"ב יב, יב) שכותב לדון ולחלק בין סוגי הגלידות שיש עליהם שם משקה. והדברים צ"ב, כי מאחר שאנו רואים שגם שתית מים לא פשוט שנפטרינן מחמת הלחם, וכל הסיבה היא רק בגלל ש"אין אכילה בלא שתיה", א"כ גלידה וקרטיבים וכדן' גם אם יש עליה שם משקה, לכאורה אין סיבה שלא יצטרכו ברכה.

שתית קפה – המשני"ב (ס"ק לט) כותב: "וכתב החיי אדם, דאם שותה אחר גמר סעודתו קפה, הוא רק כדי לעכל המזון ולא דמי לשאר משקים, ועל כן צריך לברך ברכה ראשונה, ואינו מוכרח. ונכון שיברך מתחלה על מעט סוכר לפטור את הקפה". אך יתכן שבזמנינו גם שתית הקפה הוא חלק מהסעודה, וצ"ע.

שתיה חריפה – השעה"צ (אות מו) כותב: "ואפשר דמה שרגילין לקח מעט יי"ש אחר שאוכלין דגים או דג מלוח, הוא ג"כ בכלל טפל, אם הוא רגיל בכך, ופטור לכולי עלמא". וכן אם שותה יין, זה נפטר מחמת היין של הקידוש (בתנאי ששתה יין מהקידוש וכיון לפטור את היין שבתוך הסעודה). ואם שותה משקה חריף כדי להפסיק בין אכילת דג לאכילת בשר, נחשב הדבר לצורך הסעודה, מאחר שזה בא לאפשר את אכילת הבשר (וזה"ב פ"ח הע"י 10).

פירות בתוך הסעודה שמעוררים את תאות האכילה – ראה במשני"ב (ס"ק לט) שמביא בשם המג"א, שאם הם נאכלים לעורר את התאבון, זה נחשב "דברים הבאין מחמת הסעודה" ונפטרים בברכת המוציא, והשעה"צ (ס"ק מה) מפקפק שהסברא של "גורר" מצינו רק לגבי שלא צריך לברך ברכה אחרונה, אבל לא לגבי פירות שנאכלין בתוך הסעודה שלא יצטרך לברך עליו ברכה ראשונה. ומסיים המשני"ב ש"העולם נהגו להקל ויש להם על מה לסמוך". אבל זה רק מצד ספק ברכות להקל, ולכן השעה"צ (שם) מציע לפטור ע"י סוכר וכדומה.²⁷

סעיף ה

על יין שבתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו, אפילו הסיבו יחד. הגה: דלא יכולין לענות אמון (טור), משום דחיישינן שמא יקדים קנה לזושת. הגה: וי"א דאם אמר להם: סברי רבותי, וישמענו ויכוזונו לברכה ולא יאכלו אז ויענו: אמון, אחד מברך לכולם, וכן נוהגין (הגהת מיי" פ"ז מהלכות ברכות ומדרכי ס"פ כיצד מברכין וטור בשם רש"י). ויאמר: סברי רבותי, ר"ל סוברים אתם לצאת בברכה זו, ולא יאמר ברשות רבותי, וכן כ"מ שמברכין על היין משום ברכת היין שבתוך הסעודה א"א ברשות, אלא סברי, מטעם שנתבאר (בית יוסף סימן קפ"ז בשם שבולי הלקט).

סימן קעו – ברך על הפת לא פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת

סעיף א

ברך על הפת, פוטר את הפרפרת דהיינו פירורי פת דק דק שדיבקים עם מרק או דבש; ברך על הפרפרת, לא פטר את הפת. הגה: בירך על הפרפרת, פוטר מעשה קדרה שהוא דייסא וכיוצא בו; וכן אם בירך על מעשה קדרה, פוטר את הפרפרת (גמרא פרק כיצד מברכין ורמב"ם בפירוש המשנה).

ברך על הפרפרת לא פטר את הפת – המשני"ב (סק"ב) כותב "וכתב בשיטה מקובצת, שאף אם כוון בפירוש לפטור לא מהני". ומוסיף בשעה"צ: "וכתב שם, שאף דבעלמא פוטר בדיעבד ברכת בורא מיני מזונות לפת, היינו, היכא שבירך רק על אותו פת דאין להברכה על מה לחול, אבל כאן שבירך על הפרפרת אלא דבמחשבתו חשב לפטור הפת, אינו פוטר".

ויש להעיר, שהרי המשני"ב (רו, י) כותב אודות מי שבירך שהכל על דבר שברכתו שהכל ונתכוין לפטור בזה גם דבר שאין ברכתו שהכל, שזה מחלוקת אם זה פוטר את הדבר האחר. וכבר עמד בזה בחזו"א (לד, ז).

וראה בשבט הלוי (ח, לז) שמבאר: "דלולי דתקנו חז"ל ברכת המוציא בשביל חשיבות הפת, הרי היה אפשר לברך לכתחלה ברכת בורא מיני מזונות על הפת כמו שאנו מברכים על ה' מיני דגן שאינם פת, ואעפ"כ תקנו ז"ל המוציא, וא"כ במה שבירך זה מזונות וכוון לפטור גם הפת אכתי מפקיע תקנתם ז"ל, וע"כ כיון שהברכה עכ"פ חלה על הפרפרת אכתי בידו לקיים תקנתם ז"ל לברך המוציא על הפת. משא"כ בפרי עץ דאיי"ז תקנה מיוחדת אלא ברכה הראוי לה, אלא כיון שנצמח מן האדמה גם בורא פרי האדמה ברכה הראוי לה דיעבד, אבל הא דאם בירך על הפת מזונות לכתחלה כיון ששייך לה אפילו לכתחלה אלא דמפקיע עיי"ז תקנתם של המוציא, מכ"מ בשביל זה אינו מברך עו"פ המוציא כיון דכבר חל ברכת מזונות על הפת הזה, והדברים פשוטים".

וע"ע מש"כ לעיל (קסח, ז) לגבי לכוין בברכת "המוציא" על פת הבאה בכיסנין.

²⁷ ולמעשה לגבי מנה ראשונה של פירות, יעוי' בשבט הלוי (ו, כה) ובחוט שני (ברכות עמוד קסח) ובתשובות והנהגות (א, קעז; ג, סט).